

HIPP PREMIÄR 28 SEPTEMBER

MISANTROPEN

AV MOLIÈRE

MALMÖ
STADSTEATER

MISANTROPEN AV MOLIÈRE

PREMIÄR HIPP 28 SEPTEMBER 2013

FÖRESTÄLLNINGENS LÄNGD CA 2 TIMMAR OCH 20 MINUTER (INKLUSIVE PAUS)

ORIGINALTITEL LE MISANTHROPE

ÖVERSÄTTNING OCH BEARBETNING ULF PETER HALLBERG

FÖRLAG COLOMBINE TEATERFÖRLAG

REGI ANNA PETTERSSON

SCENOGRAFI ANNA PETTERSSON OCH HANS MARKLUND

KOSTYM LISA HJERTÉN

LJUS SVEN-ERIK ANDERSSON

MUSIK GUSTAVE LUND

KOREOGRAFI, DANS HANS MARKLUND

MASK ÅSA TRULSSON

I ROLLERNA

ALCESTINE, CÉLIMONS BEUNDRARINNA ANNELI MARTINI

PHILINTINE, ALCESTINES VÄNINNA CECILIA LINDQVIST

ORONTINE, CÉLIMONS BEUNDRARINNA KATARINA LUNGGREN-HUGG

CÉLIMON, UNG ÄNKLING PESHANG RAD

ÉLIONTE, CÉLIMONS KUSIN JONAS NILSSON

ARSINOÛ, CÉLIMONS VÄN ALEXANDER OHAKAS

ACASTINE, MARKISINNA SUSANNE KARLSSON

ANNELI MARTINI

CECILIA LINDQVIST

KATARINA LUNGGREN-HUGG

PESHANG RAD

JONAS NILSSON

ALEXANDER OHAKAS

SUSANNE KARLSSON

Den frågeställning som har intresserat mig de senaste åren när jag har arbetat med teater är: Går det att få en teaterpublik att höra texten på ett nytt sätt? Går det att få dem att aktivt reflektera över skillnaderna på förväntningarna de har när de sätter sig i salongen och vad de sedan, under föreställningen, uppfattar i det nu de delar med skådespelarna på scen? Kan vi, med konstens hjälp, skapa en förskjutning i hur texten gestaltas så att det är möjligt att inta nya perspektiv, få andra associationer och därigenom upptäcka nya möjligheter i hur vi själva kan påverka, agera och samverka med varandra?

Misantropen, *Alceste*, gestaltas vanligtvis av en man i sina bästa år medan *Célimène* brukar spelas av en betydligt yngre kvinna. Molières paradroll har i olika uppsättningar gestaltats som allt från en sadistisk tyrann till ett missförstått geni. Eller ibland bara någon det är ganska synd om, eftersom han inte får det han vill ha: lite omtanke, medkänsla och sympati.

Jag har valt att konsekvent låta kvinnorna spela mansrollerna och vice versa, med förhoppning om att publiken ska uppfatta nya dimensioner i pjäsen. Hur uppfattar vi t ex maktförhållandet mellan en yngre man och en äldre kvinna? Kan kvinnorollerna bli subjekt och mansrollerna objekt i publikens ögon, trots att vi i vårt samhälle, av tradition, sällan uppfattar könstillhörighet på det sättet? Och hur uppfattas beteendena och relationerna mellan de andra karaktärerna utifrån dessa nya omständigheter?

Tillsammans med ensemblen har jag också undersökt teman som: tillhörighet och utanförskap, gruppen kontra individen och sociala beteenden. Hur betar sig den grupp som skapar Misantropens behov av att synliggöra konventioner, ta avstånd och provocera? Vi har ägnat oss åt form. Åt de tomma gesterna. Åt den mekaniska hjärtligheten och det gränslösa begäret att få tillhöra vissa kretsar; helst de rika, helst de vackra, helst de lyckade.

Begreppen "sant" och "äkta" är förmodligen som mest intressanta i en tid då ytan så starkt påverkar hur vi betraktar och värderar varandra.

På Molières tid undvek man att ifrågasätta de sociala överenskommelserna och konventionerna. Man aktade sig för att slå hål på retoriska resonemang, för att på så sätt synliggöra lögnen och floskler. Men idag är det inte så. Eller...?

På Molières tid var man, för att kunna försörja sig och leva ett drägligt liv, helt enkelt hänvisad till att bli upptagen i de kretsar och kontaktnät som garanterade att man inte hamnade i samhällets utkant. Men idag är det inte så. Eller...?

På Molières tid kunde man skatta sig lycklig om man tillhörde hovet och den övre medelklassen. De sociala överenskommelserna byggde på en tillhörighet där förtal, ärekränkning och mobbing ingick som en självklar ingrediens. Men idag är det inte så. Eller...?

Idag har alla som vill råd att vara uppriktiga utan att förlora sina arbeten, sina sociala umgängen eller sin integritet.

Idag kan man välja. Du bestämmer själv om du vill sitta med en mugg och titta på pengar eller om du vill skaffa dig en förmögenhet genom att våga pensionärers blöjor.

Idag är det upp till dig: i vilken bank du vill pensionsspara, i vilken dagbok du vill medverka, i vilken skola du vill gå. Och framförallt: var du vill att de sätter strykjärnet.

Eller...?

Anna Pettersson, regissör

MISANTROPEN

ÄR DEN VERKLIGEN ROLIG?

Jean Baptiste Poquelin, eller Molière som han kallade sig, är känd som en av de stora komediförfattarna. Men ändå lyckades han av allt att döma inte övertyga sin samtida publik i Paris 1666. *Misantropen* blev en flopp trots att han själv spelade Alceste och hans unga hustru Armande Béjart spelade Célimène. Var låg felet?

Han var på toppen av sin karriär och hade bakom sig en serie pjäser som gjort honom till både hovets och borgarnas gunstling. Allt gick att göra humor av. Hovet tjöt av skratt när han skildrade löjliga borgare och borgarna skrattade lika glatt när han gjorde narr av hovets ideal. Men när Molière utmanade kyrkan och de troende gick han för långt. *Tartuffe* som hade skenheligheten som tema blev för mycket för kyrkan som såg till att pjäsen stoppades.

Molière fortsätter med att driva sin teater och spela sin version av *Don Juan*, men han insjuknar och sitter utanför Paris och väntar på att *Tartuffe* skulle släppas. Han sitter här och surrar över att ytlighet och hyckleri tycks dominera både hovet och borgarna i Paris och tänker att i en sådan värld är det inte lätt att vara seriös.

Han ser sig själv som en klarsynt kritiker av sin samtid och är djupt förälskad i sin unga hustru. Jag tror att Molière med sin nya pjäs verkligen ville bli uppfattad som en seriös dramatiker som kollegan Racine. Inte bara som en komiker med träffsäker penna. Han beslutar sig för att skriva sitt första "seriösa" verk.

Han skriver på en pjäs om en förälskad sanningssägare som förälskar sig i en ung änka som av allt döma inte lämnar någon i sin omgivning oberörd med sin skönhet och intelligens. Alceste är hopplöst förälskad och Célimène är verkligen förtjust i hans uppvaktning. De båda bryter med det samtida modets konventioner och har på olika sätt utvecklat ett kritiskt förhållningssätt till sin omgivning. De upplever sig som stående utanför eller vid sidan av samhället. Båda inser under pjäsens gång att de egentligen är mer förälskade i sig själva och sina idéer och ingen av dem vill offra sin paradroll för den andre. Molière tycks mena att de båda bara tror att det är förälskade i varandra. Och hur det slutar kan vi alla räkna ut.

Vad Molière lyckades med var att skapa en extremt modern komedi om att vara lika fången i sin egen självbild som att vara fångad av samhällets konventioner. Att den inte slutade lyckligt gjorde den till en tragisk komedi eller som antagligen Molière såg det en komisk tragedi om språket och konventionerna.

Anna Pettersson har genom sitt tidigare arbete, som exempelvis den fantastiskt framgångsrika *Fröken Julie*, visat att hon är intresserad av att titta på konventioner både på scenen och i verkligheten. Genom att skildra makt och maktlöshet som ett normkritiskt spel fick regissören Anna skådespelaren Anna som spelade alla tre rollerna att växla som objekt för oss i

publiken. Samtidigt blev vi medvetna om att vi som subjekt kunde omvandlas till objekt när Anna valde att göra så. Just det här att medvetandegöra oss som publik om vad det är vi gör när vi gör en person till ett objekt med hjälp av vår blick och hur den personen plötsligt kan vända på situationen genom att göra precis samma sak är en omskakande upplevelse. Vi insåg hur vi medverkar till att skapa makt och hur objektifieringen bidrar till detta. Även den här gången får vi se hur konventioner bryts, förvandlas och hur objektifiering skapar makt. Vi ser också hur kön skapas genom ett offentligt agerande och utvecklande av kroppsliga uttryck till ett genusbestämt själv. En tanke som den amerikanska filosofen Judith Butlers (1956) utvecklar i boken *Gender Trouble* (1990), som idag räknas som en klassiker, där hon lägger fram en teori om hur kön skapas.

Könstillhörighet är enligt Butler inte en effekt av en inre kärna utan istället något som vi genom att repetera och imitera handlingar lär oss. Vi skapar vår könsidentitet. Vår identitet som man eller kvinna skapas alltså performativt genom de handlingar vi utför.

Identiteten är en illusion, en föreställning som reproduceras genom att vi delar och bekräftar kön med vår omgivning. Butler menade att den makt som heterosexualliteten har som skapare av ett genus som är kopplat till det biologiska könet och samtidigt är grunden för vår syn på oss själva. Butler tänker då på den allmänt överrenskomna definitionen av kön som hon kallar för den heterosexuella matrisen.

Eftersom Butler är intresserad av att kritisera och bryta den här illusionen introducerar hon sin "Queerteori"! Tanken att identiteten är fri och flexibel och att kön framställs genom agerande och inte är något medfött. Vi kan bli vem vi vill, menar Butler.

Kön är således något som vi för det mesta gestaltar omedvetet och vad vi kan få se i *Misantropen* är hur det här ser ut om man gör det medvetet.

Men varför var inte *Misantropen* rolig 1666? Därför att Molières publik inte såg sig som individer utan som grupper, klasser inordnade i ett system. De kunde därför inte känna igen sig i problematiken hur man utvecklar sig själv utan att förlora sin unika frihet. Tanken på att vi är individer med en alldeles egen frihet som går före grupptillhörigheten uppstår först 1800-talet.

Idag är det snarare så att vi bara ser oss själva som individer och svårigheten för oss troligen ligger i att försöka se oss själva som en del av något större. Det är bara på ett område vi fortfarande ser oss själva som underordnade en grupp och det är när det gäller könet och precis som karaktärerna i *Misantropen* försöker vi hitta ett sätt att uttrycka vår könsidentitet som samtidigt stärker vår egen frihet. Men frågan är om vi inte har ett liknande problem idag som Molières publik hade då. Vi vill kanske inte heller se hur mycket vi sprattlar i nätet som den heterosexuella matrisen utgör.

Claes Peter Hellwig, professor i teaterns kreativa processer vid Stockholms Dramatiska Högskola

Dikten i akt 2 är ett textcollage av Ulf Lundell, Lars Norén, Bruno K Öijer, Stig Larsson samt regissör Anna Pettersson och dramaturg Anna Kölen.

I föreställningen hör vi också bearbetad musik ur olika verk av Beethoven, Haydn, Händel, Mozart, Roman.

Insipient Kristian Larsson
Produktionsassistent/sufflör Josefina Johansson
Regiassistent Sara Glaser

Teknikmästare
Daniel Kullman, ansvarig och ljus
John Conlon, ljud
Krister Sävström, rigg och styrsystem
Thomas Eskilsson, rigg och styrsystem
Jan Lövgren, ljus
Linda Andersson, rekvisita
Ulrika Åkerström, rekvisita

Teknik Koordinator Pontus Karlsson
Kostymkoordinator Mariane Josefsson
Kostymateljé Marie Jonsson, Anja Svård, Mona Olsson,
Sten Stjernqvist, Gert Alenhall, Andrea Stenman
Lärling kostymateljén Malin Cederberg
Praktikant kostymateljén Heidi Svård
Maskörer Siv Nyholm, Ellinor Tofft
Påklädare Lovisa Meeuwisse, Tove Johansson
Färgning och patinering Alicja Ekerholm

Marknadschef Jenny Bång
Art director Johan Sjövall
Informatör/Programredaktör Carin Hebelius
Föreställningsfotograf Peo Olsson
Affischfotograf Markus Gärder
Trailer Max Marklund

Försäljningschef Maria Girke Magnusson
Ansvariga publikvärdar Sandra Andersson,
Josefin Larsson, Fredrik Lövgren, Ellen Magnusson
Tryck KSPrint Digitaltryck, Malmö

Konstruktör Olle Larsson
Koordinator snickeri Otto van Der Marwitz
Koordinator smedjan Jan Lundgren
Koordinator dekormåleri Christian Lefèvre
Tapetserare Mikael Palmqvist
Specialeffektsmakare Erik Pilesjö
Verkstadschef Dan Sörensen
Scenografisamordnare Styrbjörn Engström

Producent Jerker Pyron
Dramaturg Anna Kölen
Teknisk chef Maria Månsson
Chef produktionsavdelningen Lisa Ericstam
Chef maskavdelningen Agneta von Gegerfelt
Chef kostymavdelningen Sten Stjernqvist
Föreståndare kostymservice Gyöngyi Balázs
Ljusansvarig Sven-Erik Andersson
Transportansvarig Hans Wendel
Ekonomichef Leif Jönsson
Städledare Rinna Möller

Chefsassistent Anna Andrén
Teaterchefer och ansvariga utgivare
Petra Brylander och Jesper Larsson

FOTOGRAFERING OCH LJUDUPPTAGNING ÄR AV
UPPHOVSRÄTTSLIGA SKÅL EJ TILLÅTEN
VAR VÄNLIG STÅNG AV MOBILTELEFONEN

MALMÖ STADSTEATER